PREDICATUL ŞI PREDICAŢIA ÎN CONCEPŢIA LUI G. IVĂNESCU

LIZICA MIHUŢ, ANCA STOENESCU

Cuvinte-cheie: *logică, gramatică, predicaţie, predicat*

G. Ivănescu este adeptul concepţiei logiciste în gramatică, ea fiind expusă într-o suită de lucrări pe care le vom analiza în continuare. Ne referim, în primul rând, la două studii cuprinse sub titlul generic *Gramatica şi logica: I. Structura gândirii ca factor primar al structurii morfologice a limbii*, AUT, I, 1963, p. 259–267 şi II. *Structura gândirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii*, AUT, II, 1964, p. 193–217.

G. Ivănescu porneşte de la constatarea că subiectul şi predicatul unei judecăţi sunt noţiuni. Ca noţiuni ele ne oferă şi conţinut. Este vorba despre substantivul subiect şi, evident, despre pronume ca locţiitor al substantivului. În timp ce substantivul exprimă „substanţa“, adjectivul şi numeralul nu exprimă ceva „substanţial“, concret. Nici verbul nu îndeplineşte condiţia „substanţialităţii“ pentru că redă „existenţa, posesiunea, starea, acţiunea unei fiinţe sau procesul unei substanţe“. Sub aspect logic, adjectivul, numeralul (cardinal şi ordinal) şi verbul nu intră în conţinutul unei noţiuni „ca elemente constitutive, şi nu sunt noţiunea însăşi […]. Ele exprimă note din conţinutul unei noţiuni“ (I, p. 264). De aceea este eronat a vorbi despre noţiuni adjective, noţiuni numerale, noţiuni verbale, noţiuni adverbiale.

„Explicarea prin gândire, – afirmă G. Ivănescu – cel puţin a unora din faptele de limbă, este un lucru care nu se mai poate tăgădui, căci numai această procedură ne permite să înţelegem, să

BDD-A13006 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:14 UTC)

stabilim adevărata structură a limbii […]. A analiza limba de pe poziţiile logicii, – şi desigur şi ale psihologiei – este […] singurul punct de vedere îndreptăţit în lingvistică, este punctul de vedere lingvistic“ (I, p. 266).

Referindu-se la structuralişti, G. Ivănescu crede că a analiza faptele de limbă, în special propoziţiile şi frazele, fără a ţine seama de gândire „este eronat“. „Când structuralştii stabilesc deosebiri de altă natură între aceste elemente componente ale propoziţiei sau frazei, de exemplu deosebiri de distribuţie, ei iau în considerare nu faptele originare, gândirea, ci efectele, reflexele gândirii pe planul expresiei fonice“ (*ib.*). El consideră că „Trebuie să ne îndreptăm spre un structuralism lingvistic care să nu elimine explicarea structurii limbii prin structura gândirii, adică spre un structuralism logicist“ (I, p. 267).

În cuprinsul studiului, G. Ivănescu remarcă şi lipsa de proprietate a termenilor prin care sunt denumite părţile de vorbire. Astfel, termenul *substantiv* este inadecvat ca nume al claselor de cuvinte care redau noţiuni. În acest sens, mai adecvat este termenul *nume*, „căci numai noţiunile au nume, nu şi notele din conţinutul lor“ (I, p. 266). Ca atare, propune ca termenul *nume* să nu mai fie întrebuinţat pentru adjective sau numerale. Pentru substantivul concret este mai potrivită expresia *nume substantiv*, iar pentru cel abstract, *nume calitativ, cantitativ, de acţiune, de proces* etc. (*ib.*).

În studiul *Nume şi verb* din *Omagiu Rosetti*, G. Ivănescu revine asupra unor aspecte din articolul citat şi cu anumite completări. Este vorba de sintagma *nume substantiv* propusă pentru ceea ce se numeşte, obişnuit, *substantiv concret*. Autorul vine cu precizarea că n-a atras atenţia asupra faptului că termenul *nume* „e de fapt potrivit numai pentru situaţiile în care se exprimă sfera unei noţiuni, nu şi conţinutul ei. În aceste din urmă cazuri nu mai putem vorbi de nume decât în mod abuziv“ (p. 423).

G. Ivănescu pune şi problema interpretării unor construcţii precum *este lăudat, este iubit* în raport cu *este bun, este priceput, este profesor* etc. În primul caz se vorbeşte de un singur cuvânt semantic, anume verb, deşi sunt două cuvinte fonetice, pe când în al doilea caz sunt distinse două cuvinte: verbul copulativ *a fi* şi adjectiv

BDD-A13006 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:14 UTC)

sau substantiv. Este deci vorba de *a fi* morfem şi de *a fi* copulă, deci verb propriu-zis. Dar în ambele structuri *a fi* are aceeaşi funcţie şi, într-o atare situaţie, precizează G. Ivănescu, „dacă vrem să introducem în gramatică un punct de vedere consecvent, trebuie sau să admitem că şi în verbul pasiv avem copulă, iar nu aşa zisul verb auxiliar, sau să admitem că aşa numita copulă este verb auxiliar şi că nu există cuvinte cu funcţia de copulă între subiect şi predicat“ (*ib.*). În verbul pasiv *a fi*, fiind morfem, nu mai poate fi considerat cuvânt aparte. „În aceeaşi situaţie se află şi copula – precizează G. Ivănescu –“; […] ea are funcţia unui morfem, deci nu constituie decât un cuvânt fonetic; din punct de vedere semantic, ea este doar o parte a unui cuvânt. Dar, fiind numai parte a unui cuvânt, ea nu poate servi de mijloc de legătură între două cuvinte sau sintagme, în speţă: între subiect şi predicat […]. „Predicarea“ se exprimă prin simpla alăturare a predicatului la subiect sau a sintagmei subiect la sintagma predicat“ (*ib.*).

Pornind de la această interpretare a copulei, G. Ivănescu distinge „o nouă parte de vorbire, care este alcătuită, ca şi verbul pasiv, din aşa-zisul verb *este* + un substantiv sau adjectiv şi care are funcţia de predicat. El propune ca această „parte de vorbire“ să se numească *verb de stare*, iar ceea ce s-a numit până acum *verb*, să se numească *verb de acţiune*. Modurile nepredicative nu trebuie considerate verbe, ci alte clase de cuvinte. Limbile denumesc prin cuvinte independente atât acţiuni („foc“, „stau“, „iubesc“ etc.), cât şi stări („domnesc“, „bolesc“ etc.). „Deosebirea între astfel de verbe – susţine G. Ivănescu, şi cele de tipul *sunt profesor, sunt sănătos* este numai formală (de procedee de expresie): la primele, starea se exprimă sintetic, la cele din urmă, analitic. Concludem că aşa-zisul nume predicative nu e nume, ci o parte din verbul de stare exprimat analitic“ (p. 425).

În viziunea lui G. Ivănescu numele nu poate fi niciodată predicat, şi invers. Nume este doar substantivul subiect, substantivul în genitiv, substantivul obiect şi circumstanţial. Ca atare, predicat nu poate fi decât verbul, aşa cum a fost el definit mai sus. În această situaţie, „Noţiunea de verb, astfel cum o concepem noi, se identifică cu cea de predicat“ (*ib.*). Se reia astfel distincţia făcută de Platon

BDD-A13006 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:14 UTC)

între *onoma* şi *rhema* şi teoria aristotelică despre predicat şi cele zece categorii de predicat.

G. Ivănescu menţine distincţia între predicatul verbal şi cel nominal, dar propune o altă terminologie, cum ar fi cea de *predicat de acţiune sau de proces*, ori, mai simplu: *predicat narativ* pe de o parte*,* şi *predicat de stare sau de esenţă*, mai simplu: *predicat descriptiv* sau *definitoriu,* pe de altă parte.

De asemenea, G. Ivănescu propune să se renunţe la sintagmele *frază (propoziţie) verbală* şi *frază (propoziţie) nominală*, ele putând fi înlocuite de propoziţia *narativă* şi de cea *descriptivă* sau *definitorie*.

Propunând această terminologie, G. Ivănescu se întemeiază pe constatarea că „vechii termeni sunt cu totul arbitrari şi constituie nişte simple etichete fără rost, că punctul de vedere lingvistic se dovedeşte […] a corespunde perfect unui punct de vedere logic, şi că terminologia logică este cu mult mai potrivită decât cea lingvistică“ (*ib*.).

G. Ivănescu reia discuţia despre relaţia limbă-gândire în partea a doua a studiului amintit mai sus (*Gramatica şi logica*). Premisa de la care porneşte este aceea, susţinută de unii lingvişti şi logicişti, că „propoziţia teoretică este expresia unei judecăţi“. Ca atare, ar trebui să există o concordanţă numerică deplină în cadrul „expresiei“. Cu toate acestea, există o deosebire între „expresia“ gramaticală şi cea logică, în prima numărul de elemente fiind, de regulă, mai mare. Explicaţia constă în faptul că, „pe când lingvistul consideră ca unităţi fiecare cuvânt al propoziţiei, cuvânt care, fiind luat izolat, exprimă un conţinut semantic, logicianul consideră ca unităţi nu numai cuvinte, dar şi sintagme, dacă ele se referă la un singur obiect, la o singură persoană sau, ceea ce e totuna, dacă ele exprimă o noţiune“ (II, p. 194).

Un argument peremptoriu în ce priveşte considerarea subiectului şi predicatului ca „singurele părţi fundamentale“ ale propoziţiei rezidă în definirea identică a celor două entităţi în gramatică şi logică. În acest sens, G. Ivănescu consideră că definiţia curentă este cea mai corespunzătoare: „subiectul este lucrul despre care se spune ceva, adică despre care se afirmă sau se neagă ceva, predicatul este

BDD-A13006 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:14 UTC)

ceea ce se spune despre subiect, adică ceea ce se afirmă sau se neagă despre el“ (II, p. 195). Sesizând că definiţia subiectului şi predicatului judecăţii se face în termenii *a afirma* şi *a nega*, autorul admite că ea s-ar putea face şi cu termenul *a gândi*, pentru că subiectul este „realitatea despre care se gândeşte“, iar predicatul este „ceea ce se gândeşte despre această calitate“. Constatarea este că „Dacă astfel stau lucrurile, atunci subiectul nu este un element al gândirii, ci unul exterior gândirii, iar gândirea propriu-zisă este alcătuită numai din predicat“. În *vorbire* însă, subiectul este formulat, pentru a se preciza despre cine se vorbeşte. Ca atare, G. Ivănescu ajunge la următoarea soluţie: „Pentru a ţine seamă de faptul că subiectul este exprimat şi el în propoziţie, vom spune că subiectul reprezintă ceea ce este vechi în propoziţie, iar predicatul, ceea ce este nou în ea“ (II, p. 194, n.2).

Aducând în discuţie, în contextul analizei atributului şi complementului şi a noţiunilor de determinat şi determinant, exprimate sintagmatic, raportul dintre subiect şi predicat, G. Ivănescu se întreabă dacă „predicatul trebuie considerat ca un determinant al subiectului”. El admite că lingviştii l-au considerat mereu un determinant, dar, afirmă el, „de fapt, predicatul, mai ales dacă îl concepem larg, ca sintagmă, nu este determinant, nu este complement, adică un completator al subiectului: cum se afirmă de obicei, el spune ceva despre subiect, ceea ce e altceva decât a determina“ (II, p. 197).

Luând în considerare posibilitatea exprimării subiectului şi predicatului prin sintagme, G. Ivănescu admite că se poate vorbi de subiecte şi predicate *simple*, alcătuite dintr-un singur cuvânt, şi de subiecte şi predicate *dezvoltate*, „alcătuite adică din câte o sintagmă, mai exact, din determinate şi determinante“ (*ib.*).

Mai precizăm că, într-un alt context al discuţiei, G. Ivănescu reiterează postulatul că verbul exprimă „o notă din conţinutul noţiunii, notă privitoare la acţiuni sau procese“ (II, p. 199).

În ce priveşte indicele de predicaţie, el este redat, indiscutabil, de verb: „Verbul la unul din modurile predicative este un indiciu al propoziţiei sau, ceea ce e tot una, al predicatului“ (II, p. 202).

Rezultă din cele arătate că pentru G. Ivănescu raportul dintre subiect şi predicat nu este unul de subordonare a predicatului faţă de subiect, ci unul de „inerenţă“.

BDD-A13006 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:14 UTC)

Nu putem omite, în discuţia de faţă, noţiunea de *predicat inclus*, legată de prezenţa în enunţ a unor fapte „adăugate la ceea ce e esenţial“, cum ar fi *Drăgăliţă Doamne*, din binecunoscutele *Amintiri din copilărie* ale lui Ion Creangă: „Stau câteodată şi-mi aduc aminte ce vremi şi oameni mai erau prin părţile noastre pe când începusem şi eu, *Drăgăliţă Doamne*, a mă ridica băeţaş la casa părinţilor mei […]“. În legătură cu aceste construcţii incidente, cum le numesc gramaticile, G. Ivănescu afirmă că „Nu se va înţelege nimic din natura intimă a faptelor de vorbire dacă nu se vor avea în vedere aceste judecăţi noi, incluse în judecăţile de bază ale vorbirii sau adăugate lor şi exprimate numai prin predicatul lor. Introducerea în lingvistică a noţiunii de *predicat inclus* sau *adţional* (subl. n.) va transforma sintaxa într-o disciplină care să prezinte un paralelism perfect cu logica“ (II, p. 207–208)[9].

Bibliografie

G. Ivănescu, *Gramatica şi logica. I. Structura gândirii ca factor primar al structurii morfologice a limbii. II. Structura gândirii ca factor primar al structurii sintactice a limbii,* „Analele Universităţii din Timişoara” (AUT), 1963, p. 259-267, 1964, p. 193-217.

G. Ivănescu, *Nume şi verb,* în vol. *Omagiu Rosetti,* Edituras Academiei Române, Bucureşti, 1965.

The predicate and the predicative in G. Ivanescu's approach

(Abstract)

In the article is debating G. Ivanescu's concept of types of predicate. G Ivanescu is the follower of logic grammars, based on classic logics, based on Platon and Aristotel philosophy. Thus, he considers that only the noun is a concept itself. The other parts of speech, including the predicate, expresse only aspects of the concept. That's why the terminology of noun is not concludent for the groups of words that express abstract concepts.

More adequate is the terminology of name/ denomination. As a matter of fact G. Ivanescu proposes other denotations than the usual, for the concept of concret noun, it is preferable the sintagme name/denotation noun and for the abstract noun we have the sintagme name/denotation quality of action, process, etc.

Even if he is rejecting the existence of copula (copulativ verb), G. Ivanescu supports the distinction between the verbal predicate and the nominal predicate, but also proposes a different terminology: narrative predicate and descriptive predicate and definitive.

BDD-A13006 © 2012 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:42:14 UTC)